

TEMA ([HTTPS://KRITIKA-HDP.HR/TEMA/](https://kritika-hdp.hr/tema/))

Imena s naslovnice

Rad književnih prevoditelja

Treći iz serije tekstova o književnom prevođenju bavi se radnim uvjetima i radničkim problemima u sektoru koji je, kao i dobar dio kulturnog polja, razrovan prekarizacijom

(<https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/>)

Mario Kikaš

(<https://kritika-hdp.hr/autor/mario-kikas/>)

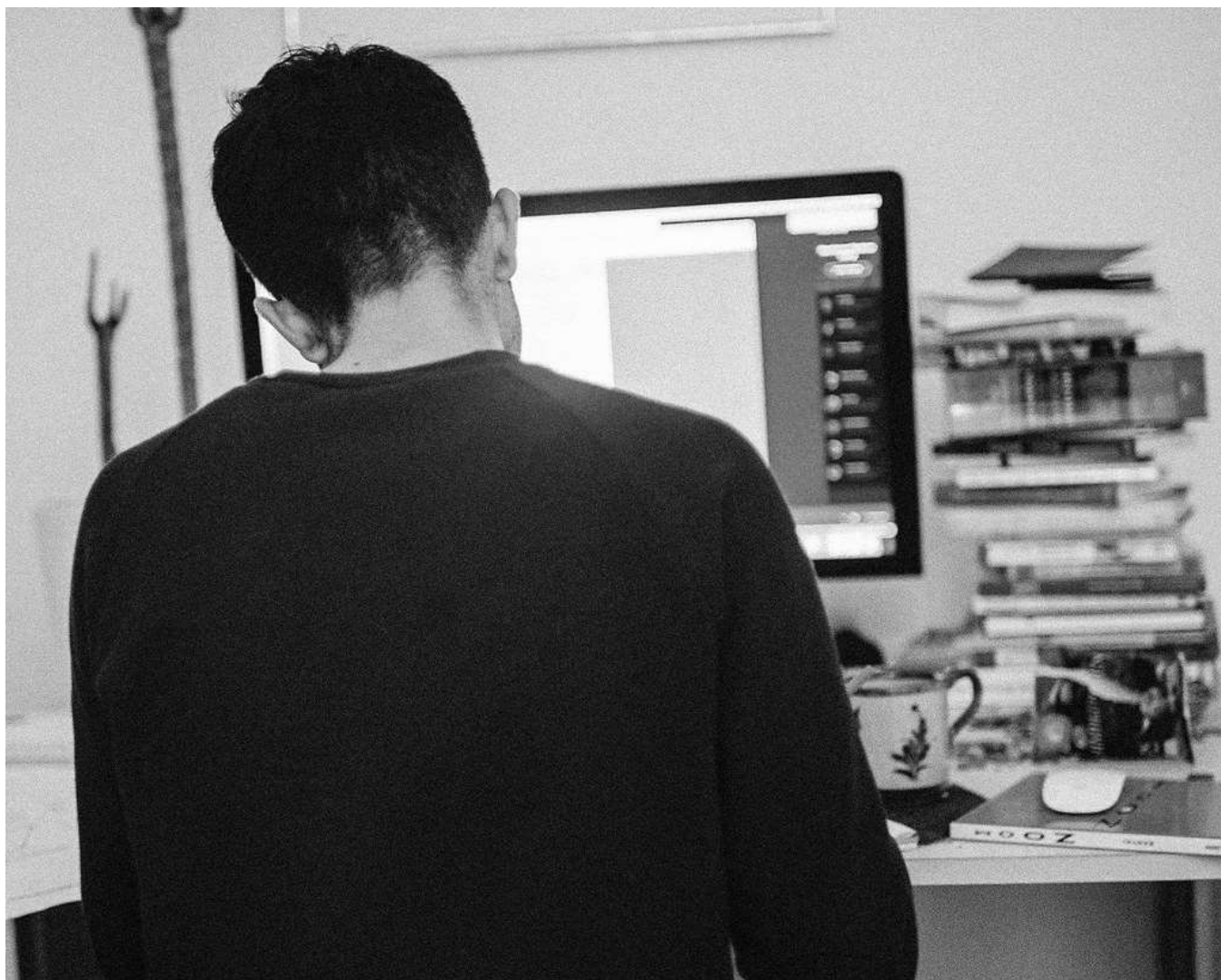

Foto: Daniel Foster / Flickr

Mnogi problemi koji se tiču radnog i socijalnog statusa (književnih) prevoditelja nisu baš toliko specifični, nego ih dijele sa svim ostalim strukama u polju kulture koje su sklonije prekarizaciji. A ta sklonost prekarizaciji ne proizlazi toliko iz neke esencije umjetničkog poziva, koliko iz neuređenosti našeg kulturnog polja i neusklađenosti kulturnih politika s egzistencijalnim potrebama i problemima kulturnih radnika

U prvom (<https://kritika-hdp.hr/svjetsko-trziste-prevodenja/>) i drugom (<https://kritika-hdp.hr/komocija-hrvatske-provincije/>) tekstu temata bavili smo se općekulturnim (i u manjoj mjeri ekonomskim) kontekstom globalne i lokalne situacije oko prevođenja. Činilo mi se nužnim da time riješim i neke vlastite preokupacije i osjećaj svojevrstne stagnacije kulturne proizvodnje, koja je svakako samo moj osjećaj i dojam kao kulturnog potrošača, a i kao nekoga tko je svoj dosadašnji radni vijek proveo u kulturi i promatrao je što iznutra što izvana. S jedne strane, tu stagnaciju sam detektirao kao rezultat svojevrstne dezorijentiranosti naše kulturne politike koju možemo i prostorno dočarati. Zapadnoeuropski (kulturni) prostor potpuno nam se otvorio integracijom u Schengen i eurozonu, a da nismo ni razgovarali, a kamoli reflektirali što to znači za našu kulturu, koja je u tom prostoru, unatoč integraciji u EU od koje je prošlo skoro deset godina, i dalje participira periferno, sramežljivo i primarno kao izvoznik radne snage (bez obzira radilo se o velikim redateljskim i kustoskim imenima ili mladim i neetabliranim umjetnicima). A taj trend je, zapravo, u skladu s našom općom ekonomskom i političkom pozicijom male i siromašne zemlje na europskoj poluperiferiji. U tom kontekstu, kultura nije toliko specifična djelatnost, kako joj često volimo tepati, nego dijeli strukturne karakteristike hrvatske ekonomije i društva 2022. godine.

Nedostatak podataka

Moj drugi dojam je da su socijalna, egzistencijalna pitanja ili pitanja prava radnika u sektoru izrazito sklonom nestandardnim oblicima rada, odnosno famoznoj prekarizaciji, bila nonšalantno ignorirana u dosadašnjoj povijesti naših kulturnih politika ili pak prepuštena inerciji, odnosno *statusu quo*. A taj se princip u ovom slučaju čini pogubnim, jer se u tih trideset godina nacionalnih kulturnih politika dogodila potpuna transformacija rada u sektoru, ali i u

ekonomiji općenito. Javne institucije u kulturi više nisu jedini i dominantni oblik organizacije rada u kulturi. Civilni sektor je u međuvremenu postao dovoljno glasan i bitan da ima i svoj institucionalni okvir po kojem funkcionira, a privatizacija je, primjerice, od izdavaštva napravila industriju u kojoj je dominantan oblik rada, zapravo, vanjska suradnja, odnosno honorarni angažman, primjerice, prevoditelja. U tom i takvom kontekstu i u sektoru koji je izrazito fragmentiran i heterogen, pa samim tim ga je teško staviti pod jednu kapu, Ministarstvo kulture je još 2004, odlučilo ukinuti svoj Zavod za kulturu čija je jedina funkcija bila da kontinuirano

prikuplja i analizira podatke vezane za kulturno polje u Hrvatskoj. Upravo zato je dojam dominantan osjećaj kojim se morate voditi kad pišete o kulturi, a posebno o temi socijalnog statusa i radnih prava kulturnih radnika ili, u ovom slučaju, prevoditelja.

Unatoč manjkavoj i sporadičnoj empiriji, postoje trendovi što europski što globalni, a i teorijski radovi koji nam daju konceptualni aparat s kojim se pokušavamo kretati kroz taj polumrak manjkave empirije, a postoje i sektori (organizacije civilnog društva u kulturi (https://kulturanova.hr/file/ckeDocument/files/Osvajanje_prostora_rada.pdf) ili filmska industrija (<https://dabar.srce.hr/en/islandora/object/ijf%3A39>)) koji su preko svojih “institucija nadohvat ruke” (*arm's length bodies*) radili na istraživanjima i sustavnom skupljanju podataka s kojima onda vučemo paralele ili upozoravamo na razlike ne bismo li došli do bilo kakvih obrisa stanja specifičnih struka i sektora koji nas zanimaju. Osvještavanju i zagovaranju socijalnog statusa umjetnica i kulturnih radnica, ali i skupljanju podataka i izradi analiza (https://issuu.com/selma_banich/docs/kako_zive_umjetnice_web), posebno su doprinijele aktivističke inicijative prisutne u našem kulturnom sektoru zadnjih nekoliko godina. Obično su nastajale kao reakcija na vidnu stagnaciju u javnom financiranju kulturne i umjetničke proizvodnje, ali i zbog izostanka adresiranja socijalnih i radnih prava radnika u kulturi od strane nadležnog ministarstva. Promišljanje rada u kulturi, njegovih uvjeta, a onda i monetarne vrijednosti rezultiralo je i dokumentima koji bi trebali poslužiti kao važan materijal u budućim raspravama o socijalnom statusu i radnim uvjetima kulturnih radnika poput kodeksa “Za pošteno plaćen rad u kulturi” (<https://zakruh.wordpress.com/kodeks-prakse/>) koji je izradila platforma Za K.R.U.H., ili pak strukovnog cjenika (https://spid.com.hr/wp-content/uploads/2022/08/SPID_Strukovni_cjenik_2022.pdf) koji je za svoje članstvo, ali i poslodavce, izradio Savez scenarista i izvedbenih djela (SPID). Istovremeno, ovakvi dokumenti koji su recentno proizveli sami kulturni radnici služe i kao poticaj da se slične inicijative i kodeksi donesu i u drugim strukama u kulturnom sektoru.

Socijalna, egzistencijalna pitanja ili pitanja prava radnika u sektoru izrazito sklonom nestandardnim oblicima rada, odnosno famoznoj prekarizaciji, bila su nonšalantno ignorirana u dosadašnjoj povijesti naših kulturnih politika ili pak prepuštena inerciji, odnosno *statusu quo*

Vanjski suradnici

U skladu s tim, naše bavljenje socijalnom dimenzijom prevođenja, odnosno radnim uvjetima i pravima prevoditelja, moralo je krenuti zaobilaznim putem, upravo zbog spomenutog nedostatka podataka o statusu prevođenja i prevoditelja na nacionalnoj razini. Tako da o radu prevoditelja i izazovima s kojima se suočavaju u svojim radnim odnosima i angažmanima, posebice u izdavaštvu, možemo vrlo ograničeno govoriti iščitavanjem postojećih općih

podataka, ali istovremeno i pretpostaviti da se prevoditelji suočavaju s jednakim ili bar sličnim problemima kao i ostali prekarni radnici u kulturi. Drugim riječima, prevođenje je upravo taj nestandardni oblik rada koji je izrazito prisutan u kulturnom sektoru. Cijeli izdavački pogon ovisi o radu vanjskih suradnika, odnosno prevoditelja, koji pak svoj radno-pravni status “rješavaju” na razne načine što opet svjedoči o već spomenutoj fragmentiranosti i heterogenosti polja koju je gotovo nemoguće empirijski zahvatiti, odnosno analitički unificirati. Tako da danas književni prevoditelji rade kao samostalni umjetnici (opet u dvostrukom statusu, odnosno internoj hijerarhiji: kao članovi Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika kojima onda uz porezne olakšice država uplaćuje doprinose za mirovinsko, zdravstveno i invalidsko osiguranje te kao samostalni umjetnici bez članstva u HZSU-u koji ostvaruju samo porezne olakšice preko članstva u strukovnim udrugama), samozaposleni (i to najčešće kroz obrtne forme privređivanja koje su uzele maha u zadnje vrijeme dijelom zbog poticaja države i EU-a da se time smanji nezaposlenost) te kao zaposleni na drugim poslovima koji se bave književnim prevođenjem kroz honorarni angažman, odnosno drugi dohodak.

Cijeli izdavački pogon ovisi o radu vanjskih suradnika, odnosno prevoditelja, koji pak svoj radno pravni status “rješavaju” na razne načine što opet svjedoči o već spomenutoj fragmentiranosti i heterogenosti polja koju je gotovo nemoguće empirijski zahvatiti

Pandemija kao prekretnica

Već ova sama činjenica, o različitim radnim, pravnim i poreznim statusima u kojima se danas nalaze književni prevoditelji predstavlja na prvi pogled ogromnu prepreku adresiranju zajedničkih problema književnih prevoditelja, a onda i zajedničkih polazišnih točaka s ostalim radnicima u kulturi. Međutim, nemojmo dopustiti da nas ta birokratska dimna zavjesa odvede u klasičnu letargiju kojoj smo skloni i mi koji se bavimo kulturnim politikama, a i oni koji žele poboljšati svoj radni i socijalni status u okvirima tih kulturnih politika, odnosno u okvirima njihove transformacije. Mnogi problemi koji se tiču radnog i socijalnog statusa (književnih) prevoditelja nisu baš toliko specifični, nego ih dijele sa svim ostalim strukama u polju kulture koje su sklonije prekarizaciji. A ta sklonost prekarizaciji ne proizlazi toliko iz neke esencije specifičnog (umjetničkog) poziva, koliko iz neuređenosti našeg kulturnog polja i neusklađenosti kulturnih politika s egzistencijalnim potrebama i problemima s kojima se radnici u kulturi suočavaju.

To je u velikoj mjeri pokazala i pandemijska kriza koja je izrazito pogodila kulturni sektor, ali i iznjedrila neke *ad hoc* mjere nesvojstvene poslovičnoj tromosti naše kulturne administracije. Naime, pandemija u hrvatskoj kulturnoj politici je dovela do svojevrsnog kratkotrajnog prosvjećenja, većeg angažmana države i na planu pružanja financijske podrške kulturnim

radnicima pogođenima pandemijom, ali i istraživanjima i prikupljanima podataka koji su u tom kratkom periodu zapravo potvrdili onaj naš dojam s početka priče. A to je da su radnici u kulturi zaposleni u nestandardnim oblicima rada (samozaposleni, privremeno i povremeno zaposleni) i oni čiji rad pa onda i egzistencija ovise o ugovaranju vanjskih (honorarnih) suradnji bili najpogođeniji pandemijskom krizom. To jasno pokazuje i

Foto: Wikimedia

istraživanje, odnosno izvješće Utjecaj pandemije COVID-19 i potresa na kulturni sektor u Republici Hrvatskoj (https://kulturanova.hr/istrazivanje_covid_potres_2_faza/) u svojim nalazima i zaključcima. U kriznoj situaciji su jasnije na površinu izašli strukturnih problemi i neuređenost hrvatskog kulturnog sektora, kao i neadekvatnost njegovog ekonomskog modela i modela socijalne sigurnosti što se najjasnije očituje kroz niske i nestabilne dohotke; kulturni akteri koji nisu zaposleni u javnim institucijama i koji primarno ovise o vanjskim suradnjama (što svakako uključuje i prevoditelje) bili su egzistencijalno najugroženiji tijekom pandemijske krize; sve to zajedno je utjecalo i na mentalno zdravlje radnika u kulturi i na povećanje stresa, depresije, ali i gubitak motivacije i elana za rad i bavljenje svojim primarnim poslom što je u “samotnjačkim” pozivima, kakvo je prevođenje, onda i dodatno naglašeno.

Pandemija u hrvatskoj kulturnoj politici je dovela do svojevrsnog kratkotrajnog prosvjećenja, većeg angažmana države i na planu pružanja financijske podrške kulturnim radnicima pogođenima pandemijom, ali i istraživanjima i prikupljanima podataka

Natrag na status quo

Paradoksalno, kroz pandemiju smo više nego ikad trošili kulturne proizvode koje smo mogli konzumirati doma, što znači primarno književnost i streaming servise. Time smo neizravno konzumirali i rad prevoditelja, i onih književnih i onih u audiovizualnoj industriji, nesvjesni činjenice da su i za vrijeme pandemije, a i prije nje, njihova radnička prava i cijena njihovog rada vrlo niski i skloni stalnom *dumpingu* i daljnjem smanjenju. Istovremeno, nadležno ministarstvo je svojim *ad hoc* mjerama financijske pomoći kulturnim radnicima pokazalo da se može aktivnije uključiti u rješavanje socijalnih problema s kojima se kulturni radnici suočavaju, skupiti relevantne podatke o svojem polju i njegovim akterima, a onda i izgraditi jednokratne mjere pomoći onima najpogođenijima u sektoru. Sljedeći očekivani korak je da to krizno iskustvo dovede do nekih dugoročnijih promjena i transformacija u polju koje se čine nužnima iz perspektive njegovih radnika. No nažalost, to nas opet vraća dojmima kao primarnom

analitičkom aparatu u našim kulturnim politikama. A dojam je da se nije bogzna što naučilo iz krizne situacije i da smo se nažalost vratili *statusu quo* bar što se tiče poboljšanja radnih i socijalnih prava radnika u kulturi, a onda i književnih prevoditelja.

Tekstovi Marija Kikaša iz serije “Imena s naslovnice: (književno) prevođenje i prevoditeljski rad u hrvatskoj kulturi i kulturnoj politici” napisani su uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Prethodne tekstove Marija Kikaša iz iste serije možete naći na sljedećim poveznicama:
Svjetsko tržište prevođenja (<https://kritika-hdp.hr/svjetsko-trziste-prevođenja/>),
Komocija hrvatske provincije (<https://kritika-hdp.hr/komocija-hrvatske-provincije/>).

🕒 22. prosinca 2022.

Mario Kikaš je novinar i publicist. Pisao je redovno za listove Zarez i Le Monde Diplomatique (hrvatsko izdanje) dok su postojali te za portale Kulturpunkt, Vox Feminae, Slobodni Filozofski i Booksa. Trenutno je stalni suradnik regionalnog portala Bilten, a od 2023. godine doktorand na Sveučilištu Nord u Norveškoj.

imena s naslovnice (<https://kritika-hdp.hr/tag/imena-s-naslovnice/>)

Mario Kikaš (<https://kritika-hdp.hr/tag/mario-kikas/>)

politike prevođenja (<https://kritika-hdp.hr/tag/politike-prevođenja/>)

prevođenje (<https://kritika-hdp.hr/tag/prevođenje/>)

rad u kulturi (<https://kritika-hdp.hr/tag/rad-u-kulturi/>)

Je li vrijeme za sindikalnu akciju?
(<https://kritika-hdp.hr/je-li-vrijeme-za-sindikalnu->

Niske cijene, tezgaroški odnosi
(<https://kritika-hdp.hr/niske-cijene-tezgaroski-odnosi/>)

Komocija hrvatske provincije
(<https://kritika-hdp.hr/komocija-hrvatske-provincije/>)

Kalendar (<https://kritika-hdp.hr/kalendar/>)

siječanj 2023

PON

27/10/2022 @ 0:00 - 18/01/2023 @ 23:59

9

Natječaj za izbor tri nova dramska teksta: Shadow Pandemic: Hidden Voices / Sjene pandemije: Skriveni glasovi

PON

01/12/2022 - 23/01/2023

9

Otvorene prijave za Paul Celan Fellowship Program 2023/24

h,d,p,

hrvatsko društvo pisaca
croatian writers society

(<https://hrvatskodrustvopisaca.hr/>)

Izdvojeno

TEMA

Taran N. Khan: Žena koja je prehodala Kabul (<https://kritika-hdp.hr/taran-n-khan-zena-koja-je-prehodala-kabul/>)

Lora Tomaš

KRITIKA POEZIJA

Muziciranje teksta (<https://kritika-hdp.hr/muziciranje-teksta/>)

Andrijana Kos Lajtman

KRITIKA PROZA

Raditi, jesti, biti slobodan (<https://kritika-hdp.hr/raditi-jesti-bit-slobodan/>)

Dunja Ilić

TEMA

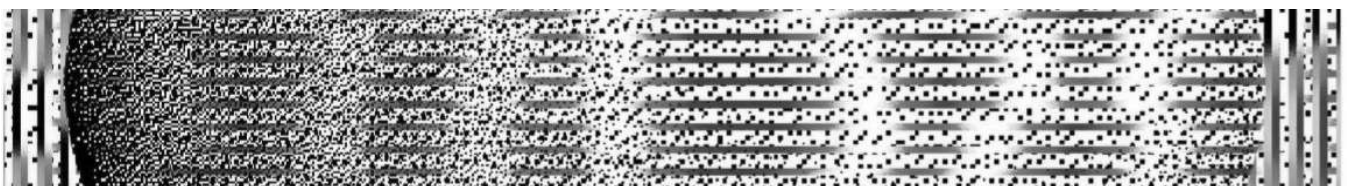
ZAŠTO NE PIŠEM KRITIKU: Ispovijest propalog dilera (<https://kritika-hdp.hr/zasto-ne-pisem-kritiku-ispovijest-propalog-dilera/>)

Boris Postnikov

O(KO) KNJIŽEVNOSTI

Pravila Igre (<https://kritika-hdp.hr/pravila-igre/>)

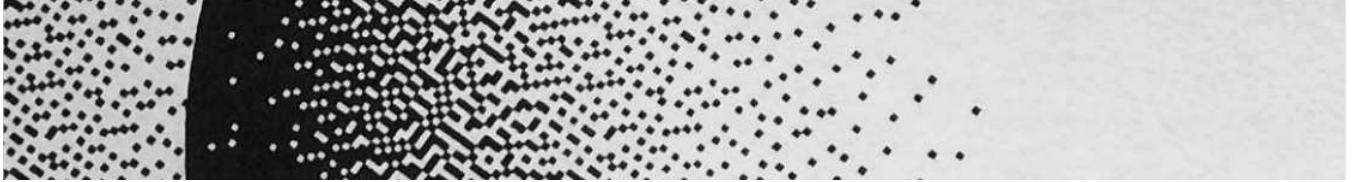
Alessandro Baricco

Programi[\(https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/\)](https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/)**Emeritura (<https://kritika-hdp.hr/tag/emeritura/>)**

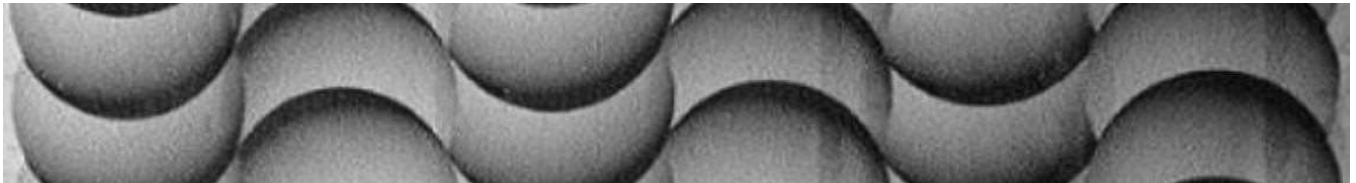
(<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

Zašto ne pišem kritiku (<https://kritika-hdp.hr/tag/zasto-ne-pisem-kritiku/>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu/>)

Jedan dan u životu (<https://kritika-hdp.hr/tag/jedan-dan-u-zivotu/>)

(<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Alternativna lektira (<https://kritika-hdp.hr/tag/alternativna-lektira/>)

Najčitanije

KRITIKA

STRIP

Misterij ratara koji se mole (<https://kritika-hdp.hr/misterij-ratara-koji-se-mole/>)

Patrik Gregurec

TEMA

Odabrala Katarina Luketić (<https://kritika-hdp.hr/odabrala-katarina-luketic-2/>)

Katarina Luketić

TEMA

Rad književnih prevoditelja (<https://kritika-hdp.hr/rad-knjizevni-prevoditelja/>)

Mario Kikaš

KRITIKA

POEZIJA

Svemirska optika (<https://kritika-hdp.hr/svemirska-optika/>)

Luka Rovčanić

TEMA

Odabrao Marko Pogačar (<https://kritika-hdp.hr/odabrao-marko-pogacar-2/>)

[Impressum](#)

[Politika zaštite privatnosti](#)

[Uvjeti korištenja](#)

[Kontakt](#)

Marko Pogačar

© 2020. Hrvatsko društvo pisaca. Sva prava pridržana.

Made with ♥ by SKROZ